

Συνέντευξη με τον κ. Ζυμπραγό Μιχάλη (Ζ.Μ.) και τον κ. Ζυμπραγουδάκη
Ιωάννη (Ζ.Ι.)
Κρήτη, Περβόλια Ν. Ρεδύμνης, Τ.Ε.Ι. Κρήτης (Παράρτημα Ρεδύμνου)
3 Ιουλίου 2004

Ερευνητές συμμετέχοντες στη συνέντευξη:
Θεοδοσοπούλου Ειρήνη, Σπυρόπουλος Σπυρίδων

CD 1

Ερ. Είμαστε σήμερα, 3 Ιουλίου 2004 στα Τ.Ε.Ι. Ρεδύμνου και έχουμε τη χαρά και την τιμή να συνομιλούμε με τον κύριο Ζυμπραγουδάκη Μιχάλη στη λύρα και τον αδερφό του, τον κύριο Γιάννη, στο λαούτο.

Ερ. Ο κύριος Μιχάλης Ζυμπραγός, είναι γραμμένος ως Ζυμπραγός στα δημοτολόγια...

Ζ.Μ. Ναι. Ναι.

Ερ. Και κατάγεστε κύριε Μιχάλη και κύριε Γιάννη;

Ζ.Μ. Ο πατέρας μου, η καταγωγή του είναι απ' το Κουρνά. Εκεί γεννήθηκε, αλλά...

Ζ.Ι. Έφυγε δεκαπέντε χρονών.

Ζ.Μ. Εγίνηκε ας πούμε δέκα χρονών και έφυγε και πήγε στην Επισκοπή ο παππούς μου και κάτσανε εκεί περίπου δυο χρόνια και νομίζω πως έβγαλε το Δημοτικό εκεί στη ΄Πισκοπή. Ε, μετά είχεν ένα μπάρμπα στην Αγιά Παρασκ'ή, Βαρανάκη, τση γιαγιάς μου μπάρμπας.

Ζ.Ι. Απ' τη μάνα του.

Ζ.Μ. Απ' τη μάνα του, του παππού μου. Απ' του παππού μου της γυναίκας, μπάρμπας ήτανε. Λοιπόν, τον εξεπιμπήκησεν λέει «έλα μωρέ παέ που 'μια κι εγώ μοναχός» και ήρθανε στην Αγιά Παρασκ'ή κι εκεία, ας πούμενε, έκαμενε κι άλλο κοπέλι, τη θεια μου τη Μαρία. Τα άλλα τα 'χε καμωμένα στην ΄Πισκοπή.

Ερ. Για πείτε μας λίγο πώς ξεκινήσατε να μαθαίνετε λύρα; Έπαιζε κανένας στην οικογένεια;

Z.M. Ναι, ο μπάρμπας μου, ο Γιάννης ο Ζυμπραγός, του πατέρα μου αδερφός έπαιζε λύρα. Και καλή λύρα, απ' τους παλιούς ας πούμε. Ο Λαγός τότες εκείνη την εποχή, Καρεκλάς, Σκαρβέληδες, τέτοιοι ας πούμε, ναι.

Ερ. Εσείς τους προλάβατε αυτούς;

Z.M. Ναι.

Ερ. Τον Καρεκλά;

Z.M. Τον πρόλαβα.

Ερ. Τον Λαγό;

Z.M. Και τον Λαγό. Όλους τους πρόλαβα. Και τσι Σκαρβέληδες, ας πούμε. Όλους τους πρόλαβα.

Ερ. Ο θείος σας, σας επηρέασε να ασχοληθείτε με τη λύρα; Τι έγινε;

Z.M. Όχι, όχι. Μοναχός μου το 'θελα γιατί κείνα την εποχή αφού έπαιζε ο μπάρμπας μου ο Γιάννης, ήρχονταν στο χωριό μας κι έπαιζε. Εγώ ήμουν κοπελάκι μικρό και πήγαινα και εξημερωνόμουν στο γλέντι, το πρωί έφευγα. Λοιπόν, μ' άρεσε το όργανο. Μια δόση, ο μπάρμπα Γιάννης άφηκε ένα, γιατί εκείνα την εποχή δεν υπήρχανε λαούτα πολλά να βοηθούν τη λύρα. Είχε ένα λαούτο αυτός και είχε έναν άνθρωπο ας πούμε να που 'δειχνε και βάστανε μπάσο.

Ερ. Πώς λεγότανε;

Z.M. Ιορδάνη τον λέγανε αυτόν που του βάστανε το μπάσο. Μετά δα εβγήκανε κι ένας ανιψιός του, Μασαλής, ο Γιώργης και παίζανε μαζί με τον μπαρμπα - Γιάννη. Ναι. Κι ήρχονταν στο χωριό και μια δόση εβάσταγε το λαούτο στο σπίτι το δικό μας και λέει «επά θ' αφήσω το λαούτο και θα 'ρθω μεθαύριο να το πάρω». Κι άφηκε το λαούτο και πιάνω εγώ το λαούτο του. Έρχεται μετά να το πάρει και δεν ήθελα εγώ να το πάρει. Δεν του το άφηνα, λέω «αν δεν μου το αφήσεις το λαούτο» και ξέρω γώ, έκλαιγα εγώ και λέει τση μάνας μου, λέει «άστο λέει και θα 'ρθω άλλη μέρα να το πάρω».

Ερ. Με λαούτο ξεκινήσατε δηλαδή;

Z.M. Όχι, αλλά μ' άρεσενε. Και τα δυο μ' άρέσουνε.

Z.I. Το τριγούρναγε.

Z.M. Ναι. Το τριγούνιζα. Εγώ τότες σας ήμουνε οχτώ χρονών και άρχιζα τα κλάματα και ο μπαρμπα - Γιάννης λέει «άστο και θα το πάρω άλλη μέρα». Και ήρδεν άλλη μέρα και το πήρενε κι έκανα εγώ τση μάνας μου... άστα! Έκλαιγα πως μου πήρε το λαούτο.

Ερ. Ναι. Οπότε λοιπόν δεν το δίνετε το λαούτο εσείς;

Z.M. Ναι, το πήρε βέβαια δα το λαούτο γιατί έπρεπεν να το 'χει, γιατί όπου πήγαινε σε γάμους, ας πούμενε σε γλέντια είχε τον άλλο εκεί μια ολιά και του κούρδιζε αυτός το λαούτο και έπαιζενε και τον βοήθαγε, δηλαδή μπάσο. Δεν έπαιζε αυτός πατήματα ο άνθρωπος εκείνος δα. Ε, ναι και μετά δα εγίνηκα εγώ δεκατεσσάρων, δεκατεσσάρων χρονών ήμουνε, του λέω «μπάρμπα να μου φτιάξεις μια λύρα». Αυτός έφτιαζε και λύρες, ο μπαρμπα - Γιάννης. «Να μου φτιάξεις μια λύρα γιατί θέλω να μάθω λύρα». Λέει «να σου φτιάξω». Κι επήγα εγώ, μου λέει «την τάδε μέρα να 'ρθεις να πάρεις τη λύρα». Επήγα εγώ και μου μού 'χεν φτιάξει ένα λυράκι μικρό αλλά έπαιζε καλά, δηλαδή σαν τη μεγάλη. Ήτανε ψιμυθευτό και μ' άρεσεν και βγαίνει ένας γείτονας και του λέει «πουλείς μωρέ τη λύρα;» Λέει «πουλώ την». Λέει «πόσο θες;» «Τόσο θέλω». Λέει «πάρτα και δος μου τη λύρα» και μου παίρνει τη λύρα και του λέω «εγώ»; «Θα σου δώσω» λέει «μια μεγάλη». Και μου 'δωκεν μια μεγάλη και σηκώθηκα εγώ γιατί το χωριό ήτανε περίπου πέντε χιλιόμετρα απ' το δικό μας χωριό. Αυτός έμενε στη Λούτρα κι εγώ στην Αγιά Παρασκ'ή. Και ξεκίνησα εγώ... παίρνω τη μεγάλη λύρα και ξεκίνησα από εκείά στσι πέντε η ώρα το απόγεμα και επήγα στο χωριό γύρω στσι δεκάμισι με έντεκα η ώρα τη νύχτα. Έπαιζα εγώ στο δρόμο, όλο το δρόμο εκάδομαν κι έπαιζα τη λύρα, τη τριγούνιζα. Δηλαδή θέλω να σου πω ίντα μεράκι είχα, ας πούμενε, απού ήτανε και νύχτα και φοβούμουνα κιόλας, αλλά δεν μ' έπιανενε φόβος τότε σας. Και επήγα που λες, επήρα εγώ τη λύρα, την ετριγούνιζα, είχαμε και μια δεκάρα προβατινάκια και τα 'βοσκα και την είχα εκείά και την ετριγούνιζα. Ας είναι δα, να μην τα πολυλογούμε, σ' έξι μήνες επήγα σε γλέντι. Απού το λέω και δεν το πιστεύουνε αλλά είχα μανία μεγάλη. Έμαθα βέβαια τέσσερα - πέντε κομμάτια, δυο - τρία συρτά, καλαματιανό, δεν έπαιζα πολλά πράγματα.

Ερ. Μόνος σας τα μάθατε ή ο θείος σας έδειξε;

Z.M. Μόνος!

Ερ. Ο θείος σας δεν σας έδειξε;

Z.M. Όχι. Ο μπάρμπας ήρχονταν στο χωριό και του λέω «μπάρμπα Γιάννη, ετούτο εδώ το γύρισμα δεν μπορώ να το γυρίσω, να μου το δείξεις». «Η λύρα» μου λέει «δεν δείχνεται. Μόνο θα το μάθεις σιγά - σιγά». Και ετσά, έμαθα μοναχός μου, δηλαδή δεν μου δείξανε, τότε σας δεν είχαμε δασκάλους και τέτοια.

Ερ. Ποιος ήταν το πρότυπό σας; Σε ποιον θέλατε να μοιάσετε;

Z.M. Σκορδαλός. Το πρότυπό μου ήτανε Σκορδαλός, Μουντάκης. Τούτοι να οι δυο.

Ερ. Και οι δυο;

Z.M. Ναι, και οι δυο. Εγώ έπαιζα και Μουντάκη και Σκορδαλό. Μ' άρεσενε δηλαδή, αλλά πιο πολύ μ' άρεσε Σκορδαλός στα συρτά. Μ' άρεσεν πιο πολύ.

Ερ. Ο Μουντάκης;

Z.M. Ο Μουντάκης μ' άρεσεν να τον ακούω ετσά, ας πούμε, ακουστικώς.

Ερ. Σε κοντυλιές, ας πούμε;

Z.M. Σε κοντυλιές, σε σούστες, δεν πιάνονταν αυτός σε τέτοια. Κατάλαβες; Ο Σκορδαλός ήτανε στα συρτά!

Ερ. Αυτούς πού τους ακούγατε εσείς τότε;

Z.M. Τι να σου πω... Τότε σας δεν υπήρχανε μαγνητόφωνα και τηλεοράσεις και ράδια. Στο χωριό μας είχαν ένα ράδιο κείνα την εποχή. Το 'χεν ένας που 'χε ένα μπακάλικο. Τέλος πάντων. Εγώ εξεκίνουνα και πήγαινα στο Ρέθυμνος κι ήτανε ο Γαγάνης, ένα δισκάδικο ήταν στο Ρέθυμνο τότε σας, ο Γαγάνης κι έβγαιναν τότες σας εδώ, Σκορδαλός Μουντάκης και εσυνερίζονταν και βγάνανε κάθε τόσο δίσκους και πήγαινα και του 'λεγα «βάλε μου του Σκορδαλού, βάλε μου του Μουντάκη να τον ακούσω», δεν τσι 'παιρνα βέβαια, ίντα να τσι κάμω; Δεν είχα μηχάνημα να τσι βάλω, αλλά τσι 'θανα και σου λέει «αυτός θα τσι πάρει», δεν τσι έπαιρνα όμως και τσι άκουγα και τσι 'παιρνα στ' αυτί κι ερχόμουνα στο χωριό και τσι 'παιζα. Εδά τα 'χουμε όλα τα κομφόρ οι καινούργιοι.

Ερ. Όλα τα μέσα.

Z.M. Ναι, όλα τα μέσα. Μαγνητόφωνα, μαγνητοφωνείς... Τότες δεν υπήρχαν.

- Ερ. Στο χωριό σας τότε ποιοι ερχόντουσαν να παίζουνε όταν γινόντουσαν γλέντια;
- Z.M. Πανηγύρια;
- Ερ. Ναι, που ήσασταν πιτσιρικάς;
- Z.M. Ήτανε ο μπάρμπας μου ο Γιάννης ο Ζυμπραγός, ήτανε ο Κατσαμάς απ' τους... Τσέρφους.
- Z.I. Κι ο Σκαρβέλης ήτανε.
- Z.M. Ο Σκαρβέλης, ο Καρεκλάς, ερχόντανε πολλοί, ας πούμε, τότε σας δεν είχα εγώ ξεκινήσει τη λύρα. Ο Λαγός γιατί είχαμε και στην Αγία Παρασκευή πανηγύρι κοντά ας πούμε, ναι, και ο Κανακάκης που σας ήλεγα.
- Ερ. Ο Παρασκευάς.
- Z.M. Ναι, ο Παρασκευάς. Και αυτός έπαιζε τότε σας.
- Ερ. Καταγότανε από την Αγία Παρασκευή;
- Z.M. Ο Κανακάκης, η ράτσα του είναι από τον Μυλοπόταμο. Από το Κεφάλι, ένα χωριό λέγεται Κεφάλι. Είναι στο Δραμαβόλο, πιο πάνω.
- Ερ. Τότε παίζανε μόνο λύρα, θυμάστε; Λύρα και λαούτο;
- Z.M. Λύρα και λαούτο αλλά έπαιζαν και μαντολίνο. Στην αρχή δεν ήταν λαούτα και ήτανε πολλές φορές και με μαντολίνο.
- Ερ. Λύρα μαντολίνο λοιπόν.
- Z.M. Ναι και ήταν ωραία. Το μαντολίνο με τη λύρα πάει. Πολύ ωραία.
- Ερ. Θυμάστε κανέναν που έπαιζε μαντολίνο έτσι καλό;
- Z.M. Ναι. Ένας δάσκαλος ήταν απ' την Πηγή και πολλές φορές παίζαμε μαζί. Κι έπαιζεν ωραία αυτός. Μπογιατζάκης.
- Ερ. Το μικρό του;
- Z.M. Σταύρος.
- Ερ. Εσείς τη λύρα όταν πρωτοξεκινήσατε σε ποια ηλικία βγάλατε γλέντι και με ποιον παίζατε; Με μαντολίνο ή με λαούτο;
- Z.M. Άκουσε να δεις, εγώ στο πρώτο μου γλέντι απού έκαμα, σου λέω, μετά από έξι μήνες επήγα στο γλέντι και ήταν στο χωριό μου.
- Ερ. Πόσων χρόνων;

- Z.M. Ήμουνα δεκατεσσεράμισι χρονών και έπαιζα με ένα Φουρναράκη απ' τ' Αμπελάκι, Μάρκος που ήτανε και αυτός πιτσιρικάς σαν κι εμένα. Την ίδια ηλικία είχαμε.
- Ερ. Λαούτο αυτός;
- Z.M. Ναι, λαούτο κι έπαιζε καλά το κοπέλι εκείνο. Έπαιζεν ωραίο λαούτο.
- Ερ. Δηλαδή την εποχή που ξεκινήσατε γιατί δεν πήρατε μαντολίνο και πήρατε;
- Z.M. Εγώ;
- Ερ. Γιατί δεν συνεργαστήκατε στο πρώτο γλέντι; Γιατί δεν παίξατε με μαντολίνο στο πρώτο γλέντι και παίξατε με τον λαουτιέρη, μ' αυτό το παιδάκι;
- Ερ. Πώς βρέθηκε αυτός; Έτσι; Τυχαία τον βρήκατε αυτόν;
- Z.M. Μου το 'παν εδά και τότε πήρα, ας πούμενε και παίξαμε στο χωριό το δικό μου. Πρώτη φορά ας πούμενε με τα κοντά παντελονάκια και οι δυο.
- Ερ. Σας φώναξε κάποιος και παίξατε; Πώς;
- Z.M. Ε, ναι. Ήταν και συγγενικό μου το μαγαζί.
- Ερ. Σε καφενείο;
- Z.M. Ναι, σε καφενείο.
- Ερ. Ο αδερφός σας τότε κύριε Μιχάλη δεν έπαιζε λαούτο να συνεργαστείτε;
- Z.M. Ο αδερφός μου ήταν αγέννητος.
- Ερ. Α, δεν είχε ακόμα γεννηθεί, έτσι;
- Z.M. Όχι. Ήτανε μικιός.
- Z.I. Όταν μάθαινες εσύ... έντεκα χρόνια έχουμε διαφορά.
- Ερ. Έντεκα χρόνια διαφορά, ε;
- Ερ. Μάλιστα.
- Z.M. Ναι. Όταν ήμουνα εγώ, αυτός ήτανε μικιό.
- Z.I. Δεν έπαιζα εγώ τότε.
- Z.M. Όταν έπαιζα εγώ λύρα αυτό ήτανε μικιό.
- Ερ. Κι εκεί στο καφενείο που παίξατε πήρατε λεφτά τότε; Πρώτη φορά;
- Z.M. Μας εβάλανε γιατί ήμασταν κοπελάκια και μας εβάλανε και ο μπάρμπα - Γιάννης ο συγχωρεμένος δεν τού 'ρθενε γιατί όλοι μας υποστηρίξανε τα

κοπελάκια και αφήκαμε το μπάρμπα - Γιάννη μοναχό γιατί ήμασταν αντίπαλοι με τον μπάρμπα - Γιάννη τότε σας.

Ερ. Γιατί έπαιζε και ο θείος σας, κοντά;

Z.M. Ναι, έπαιζε σε άλλο μαγαζί αυτός.

Ερ. Α, σε άλλο μαγαζί.

Z.M. Εγώ σ' ένα κι αυτός στο άλλο.

Ερ. Και του πήρατε την πελατεία, ε;

Z.M. Ναι, ναι.

(Γελάει)

Ερ. Κι ο πατέρας σας τι έλεγε;

Z.M. Ο μπάρμπα - Γιάννης είναι λέει «για να ανάψει τον ποντικό να φάει το μαλλί σου».

Ερ. Μάλιστα.

(Γελάνε)

Ερ. Του άρεσε του πατέρα σας και της μητέρας σας...

Z.M. Ναι.

Ερ. ... που σας έβλεπε έτσι να παίζετε ή φοβόντουσαν τίποτα;

Z.M. Μπα! Βέβαια. Αυτοί ήτανε μερακλήδες και οι δύο και η μάνα μου κι ο πατέρας μου ήτανε δερβίσηδες, δηλαδή των άρεσενε το γλέντι. Ήτανε χορευτές καλοί.

Ερ. Οπότε σας βάζανε και τους παίζατε, έτσι;

Z.M. Βέβαια! Κατσαπαδιανό χόρευε ο πατέρας μου αφού αφήσανε.

Ερ. Τι είπατε; Κατσαπαδιανό; Αυτό που γράψαμε; Για πείτε μας λίγο να γράψουμε στη συνέντευξη τι είναι αυτό; Είναι σκοπός; Είναι χορός;

Z.M. Χορός είναι. Αυτός αφού δεν εκάτεχα βέβαια, που έκανε τον κουτσό.

Ερ. Αυτό το όνομά του βγαίνει από πού;

Z.M. Αυτό λένε πως από Κουτσό λέει εβγήκενε ο Κατσαμπαδιανός. Ήταν ένας και εκούτσαινε και επειδής κουτσαίνει και ο Κατσαμπαδιανός, ετσά που κάνει τα βήματα, τρία βηματάκια σαν τον Κουτσό γι' αυτό και τον λένε και Κουτσό ή Κατσαμπαδιανό;

Ερ. Εσείς από πού τον ακούσατε τον σκοπό αυτό;

- Z.M. Εγώ τον είχα ακούσει από ένα λυράρη απ' το χωριό μου, αλλά αυτός δεν ήταν επαγγελματίας.
- Ερ. Πώς λεγόταν;
- Z.M. Αυτός ελέγονταν Χριστουλάκης, έχει ποθάνει. Βαγγέλης Χριστουλάκης, ο Καδικός. Ήταν κι αυτός... έπαιζε λύρα, αλλά δεν ήταν επαγγελματίες, έτσι για το κέφι του παίζανε. Από εκείά τον άκουσα.
- Ερ. Στην Αγία Παρασκευή είχε πολλούς λυράρηδες;
- Z.M. Είχενε τουτονά τον Βαγγέλη τον Χριστουλάκη, είχε τον μπάρμπα μου, τον Ζυμπραγό, αυτός ήταν επαγγελματίας κανονικός. Τον Καδικά τον Παντελή και ο πατέρα του ο Χαρίλαος, του Καδικά τον πατέρα τότε λέγανε Χαρίλαο κι αυτός έπαιζεν λύρα και ήτανε κι άλλος ένας Παναρετάκης, πολύ γέρος αυτός κι έπαιζεν κι αυτός λύρα, αλλά με τσι παλιές... κείνα τα λυράκια τα στενά - στενά, τα παλιά λυράκια, δεν είχανε βγει ακόμα ετούτες σες οι λύρες.
- Ερ. Πότε βγήκαν αυτές οι λύρες;
- Z.M. Ετούτες σες οι λύρες εβγήκαν μετά από το... θα πρέπει το '35 να βγήκανε.
- Ερ. Έχετε καμιά ιδέα γιατί αντικαταστάθηκε το λυράκι από αυτή τη λύρα που ξέρουμε σήμερα;
- Z.M. Όχι. Άκουσε να δεις, αυτή η λύρα αντικαταστάθηκε διότι όσο να 'ναι το λυράκι αυτό δεν βγάνει τη φωνή αφού βγάνει ετούτηνε και την εποχή αφού βγήκε ετούτηνε η λύρα, δεν υπήρχανε μηχανήματα να το βάλεις στο μηχανήμα να ακούεις και γι' αυτό επροσπαθήσανε και κάμανε τη μεγάλη λύρα για να 'χει και είχανε και βροντόλυρες.
- Ερ. Είχανε βροντόλυρες;
- Z.M. Είχανε βροντόλυρες, βέβαια.
- Ερ. Και στην Αγία Παρασκευή;
- Z.M. Όχι, στην Αγία Παρασκευή δεν είχανε, αλλά υπήρχανε βροντόλυρες τότε σας, εγρικούντανε πολύ.
- Ερ. Ήτανε μεγαλύτερες αυτές σε μέγεθος;
- Z.M. Ναι, μεγαλύτερες.
- Ερ. Το λυράκι το παίζανε με γερακοκούδουνα ή όχι;
- Z.M. Με γερακοκούδουνα. Τότε σας ήταν το πάσο εκείνο.

- Ερ. Οι βροντόλυρες ήτανε πάλι με γερακοκούδουνα;
- Z.M. Ναι, και οι βροντόλυρες με γερακοκούδουνα παίζονταν. Ο Καρεκλάς είχενε μια βροντόλυρα. Τήνε θυμούμαι εγώ. Έκανε πολύ θόρυβο.
- Ερ. Ποιος έπαιζε έτσι βροντόλυρα; Θυμάστε κανένα όνομα; Απ' το Ρέδυμνο να παίζει κανείς βροντόλυρα εκτός απ' τον Καρεκλά;
- Z.M. Δεν θυμούμαι. Ο μπάριμπα – Γιάννης; Κι αυτός έπαιζε βροντόλυρα. Αυτός έπαιζενε... τσι 'φτιαζε και μοναχός του. Έπαιζενε τη λύρα απ' το χωριό του, αφού είναι πέντε - έξι χιλιόμετρα απ' το χωριό μας και γρικούνταν απ' το χωριό μας.
- Ερ. Ποιο ήταν το χωριό του;
- Z.M. Η Λούτρα και είναι απόσταση πέντε - έξι χιλιόμετρα. Κι ακούγονταν η λύρα όταν την έπαιζε αυτός.
- Ερ. Βιολόλυρα; Όταν ήσασταν μικρός είχατε ακούσει βιολόλυρα;
- Z.M. Στη μπάντα μας δεν επαίχτηκε βιολόλυρα.
- Z.I. Στη μπάντα μας όχι. Στα χανιώτικα μπορεί να 'χανε βιολόλυρες. Είχανε και βιολιά αυτοί.
- Ερ. Πώς κουρδίζατε τη λύρα; Τη λύρα πώς την κουρδίζετε; Όπως τώρα;
- Z.M. Την πρώτη φορά; Ε, όσο να 'ναι.
- Ερ. Τι νότες την κουρδίζετε τη λύρα;
- Z.M. Μη με ρωτάς τέτοια πράγματα. Εγώ έμαθα πρακτικά, οι νότες τσι έβαλε ο Μουντάκης τελευταία τούτα να ας πούμε και βοηθάει τα κοπέλια βέβαια, αλλά από νότες εγώ δεν κατέχω τίποτα.
- Ερ. Και το λυράκι και τη λύρα το ίδιο τις κουρδίζατε;
- Z.M. Ναι, το ίδιο.
- Ερ. Βιολί υπήρχε στο χωριό σας;
- Z.M. Όχι. Εις τα ρεθυμιώτικα βιολιά να παίζουνε κρητικά, δεν είναι... Δεν έτυχε.
- Ερ. Γενικότερα στο Ρέδυμνο έχετε ακούσει κανένα βιολί να υπήρχε παλιότερα ή τώρα;
- Z.I. Όχι, όχι, δεν υπάρχει.
- Z.M. Μπορεί ας πούμε να υπάρχει, βέβαια...
- Z.I. Αν έπαιζε κανείς ευρωπαϊκά, άλλο...
- Ερ. Άλλο αυτό.

- Z.M. Αλλά για κρητικά να παίζει, μόνο στα Χανιά.
- Z.I. Στα Χανιά και στη Σητεία. Σητειακοί και στη Κίσσαμο εκεί που παίζουνε κρητικά βιολιά, κι ακόμα παίζουνε.
- Ερ. Ασκομαντούρα;
- Z.M. Ναι, βέβαια.
- Z.I. Όχι, στο Ρέθυμνο δεν έχουμε ασκομαντούρα.
- Z.M. Στο Μυλοπόταμο.
- Ερ. Στο Μυλοπόταμο έχει ασκομαντούρες;
- Z.M. Ναι, ναι, ασκομαντούρες παίζουνε. Στο Μυλοπόταμο ήξερα εγώ έναν. Μάλλον πώς ήταν εκείνος απ' τα Ανώγεια κείνος, ένας, αν θυμούμαι στο Γεράνι που παίζαμε μαζί.
- Ερ. Λύρα με ασκομαντούρα ποτέ είχατε ακούσει;
- Z.M. Δε σου λέω πως έπαιξα μ' έναν απ' τα Ανώγεια;
- Ερ. Που έπαιζε ασκομαντούρα κι εσείς λύρα;
- Z.M. Ναι.
- Ερ. Και κάνατε παρέα.
- Z.M. Δηλαδή επαίξαμε ετσά, έτυχε εις το γλέντι άνθρωπος και ήρθε και παίζαμε. Όχι να παίζουμε...
- Ερ. Συστηματικά.
- Z.M. Συστηματικά όχι. Μόνο με λαούτο και με μαντολίνο έχω παίζει. Εγώ ειδικά δηλαδή με κιθάρα δεν έχω παίζει, όπως βάνουν άλλοι. Εγώ μόνο με λαούτο. Και επί το πλείστον ένα λαγούτο είχα εγώ. Πάντα ένα λαγούτο.
- Ερ. Είχατε εντοπίσει κανένα άλλο λυράρη που να κουρδίζει διαφορετικά τη λύρα απ' ό,τι εσείς;
- Z.M. Όχι.
- Ερ. Να κάνει κάτι περίεργο που δεν το κάνατε εσείς;
- Z.I. Κουρδίζουν, κουρδίζουν διαφορετικά. Πολλοί είναι.
- Z.M. Δεν ξέρω. Και το λαούτο κουρδίζεται διαφορετικά.
- Z.I. Μπράβο, και το λαούτο.
- Z.M. Οι Χανιώτες. Οι Κισσαμίτες το κουρδίζανε διαφορετικά.
- Ερ. Όχι, εδώ στο Ρέθυμνο.
- Z.I. Και στις λύρες που βάζουνε και τέσσερις χορδές.

- Z.M. Άλλο τσι...
- Z.I. Και τσι τρεις κουρδίζουμε διαφορετικά.
- Z.M. Όπως και το λαούτο.
- Ερ. Δηλαδή μπορείτε να μας πείτε...;
- Z.M. Άκουσε να δεις. Δεν είναι. Και η τετράχορδη κουρδίζεται σαν και την άλλη. Αφού εγώ με τετράχορδη δεν έχω παίξει. Όπως παίζω από μέσα και είναι σαν την άλλη. Μόνο τη ψιλή κουρδίζουν...
- Ερ. Και μπαίνει μια νότα επάνω...
- Z.M. Ναι, μπράβο. Κι ακούγεται ο ήχος του βιολιού κι από κειες τσι άλλες κόρδες είναι όπως την...
- Ερ. Εσείς πάντως δεν θυμάστε κάποιο λυράρη που να κάνει κάτι το περίεργο που δεν το κάνανε οι υπόλοιποι, ας πούμε.
- Z.M. Όχι, έχω δει λυράρη και μου φαίνεται παράξενο, πολύ παράξενο, γιατί λίγους έχω δει να παίζουν, ας πούμε, αριστερά και να πιάνει τη λύρα να την παίζει όπως τη παίζω κι εγώ, τη δική μου από 'ναι δεξιά. Είναι πολύ δύσκολο.
- Ερ. Να τη βαστά με το άλλο χέρι;
- Ερ. Με το αριστερό χέρι;
- Z.M. Όχι. Πρόσεξε να δεις. Αυτός ήταν αριστερός κι έπρεπε να θρει λύρα αριστερή για να παίζει κι εγώ του 'δυνα τη δική μου από 'ναι δεξιά και την έπαιζε.
- Ερ. Την έπαιζε;
- Z.M. Την έπαιζε τη δική μου.
- Ερ. Δεν άλλαξε τις χορδές.
- Z.M. Εγώ όμως δεν μπόρεγα να παίζω τη δική του. Κατάλαβες; Ήτανε...
- Ερ. Ποιος ήταν αυτός;
- Z.M. Ένας Γιουλούντας ήταν κι έπαιζε κι ωραία λύρα.
- Ερ. Γιουλούντας. Το μικρό;
- Z.M. Γιάννη θαρρώ πώς τον λένε;
- Z.I. Γιάννη λένε τον γιο του. Δεν θυμάμαι πώς τον λένε.
- Z.M. Του στρατηγού δεν ήτανε γιος; Εκείνου του στρατηγού, αλλά θαρρώ πως τον λέγανε Γιάννη;

- Ερ. Αυτός ζει τώρα;
- Z.I. Ω, μπα!
- Z.M. Θα ζει.
- Ερ. Από ποιο μέρος;
- Z.M. Μάλλον αυτός στα Ηρακλειώτικα κάθονταν. Αυτός δηλαδή ήτανε Ρεθυμνιώτης, αλλά έζηγε στο Ηράκλειο. Ναι.
- Ερ. Να πάμε λίγο στον κύριο Γιάννη. Για πέστε μου κι εσείς. Βλέπετε τον αδερφό σας που παίζει τη λύρα. Κάποια στιγμή καταλαβαίνετε ότι εκείνος παίζει λύρα, εσείς τι σκέφτεστε;
- Ερ. Σε ποια ηλικία πιάνετε λαούτο;
- Z.I. Εγώ έπαιζα, θα 'μουνε βέβαια δώδεκα χρονών, μπορεί και παραπάνω. Εκειά. Δώδεκα δεκατριών ήμουν που εξεκίνησα. Πιο μεγάλος.
- Z.M. Ετούτος εδώ επήγαινε στο σχολειό. Εις το σχολειό δεν επήγαινε.
- Z.I. Δεν έπαιζα εγώ καθόλου τότε.
- Z.M. Δεν έπαιζεν, αλλά εβάστανε μια πένα κι έπαιζε.
- Z.I. Αυτό θα το πω τώρα. Από που πήγαινα στο σχολειό, στο δημοτικό που πήγαινα ας πούμε, όχι είχα κάτι ξυραφάκια, είχα ένα ξυράφι και τα 'κοβα και τα 'θάζα στο θρανίο, και όπως τα 'κανα έτσι και τα τριγούνιζα κι ερχόντανε η δασκάλα ας πούμε, τέλος πάντων έκανα και το χέρι μου εγώ έτσι, ας πούμε συνέχεια...
- Ερ. Σαν να παίζετε λαούτο.
- Z.I. Ναι, αλλά δεν έπαιζα καθόλου. Ούτε λαούτο είχα. Μετά βλέπει αυτή η δασκάλα κιόλας είχε δει τον πατέρα μου τον συγχωρεμένο μια δόση και του λέει «ο γιος σου θα γίνει λαουτιέρης». «Γιατί;» λέει, «στο σχολειό τον θωρώ και συνέχεια κάνει έτσι τη χέρα του». Ε, ύστερα, δεκατριών χρονών, τόσο θα 'μωνα, και μου πήρενε του αδερφού μου που 'χε πάρει ένα λαούτο για να μάθω. Το 'χα κάνα μήνα. Πρέπει να το 'χα κάνα μήνα, δεν το 'χα παραπάνω κι ένα μήνα και πιασε και μου το πούλησε μετά. Και πιάνει και το πουλεί μετά, το δίνει σ' ένα στην Πηγγή, δεν είχα λαούτο. Πάνω που εγώ που έπαιρνα τη γλύκα του, το πούλησε. Ίντα θα γίνω εγώ, ήθελα, γιατί μ' άρεσαν κι εμένα απ' την αρχή, μ' άρεσαν και μένα τ' όργανα. Όπου παίζανε τα όργανα εκειά κάθομαν δίπλα του. Αλλά μάζωνα λεφτά, δούλευα το

μεροκάματο, δουλεύαμε μεροκάματο, αμπέλια σκάφταμε, αμπέλια και κάθε βδομάδα έβανα στη μπάντα κάτι τις και τα φύλαγα λίγα - λίγα και τα μάζωξα ας πούμε και πάω και παίρνω πάλι ένα και μου 'δειξεν και καμπόσες φορές ας πούμε, ετσά στην αρχή τα πρώτα πατήματα, τα πρώτα πατήματα. Μου 'δειξεν ορισμένα, «έτσι» μου λέει «θα παίζεις», ένα κομμάτι τάκα, τούκου, τούκου συνέχεια εκεί, δεν κάτεχα εγώ άλλο πράμα, σιγά - σιγά, σιγά - σιγά ε, κι έπαιζα, ας πούμε. Όσο παίζεις άμα έχεις όρεξη και κάθεται τη μέρα οπωσδήποτε δυο ώρες, τρεις, μαθαίνεις, άμα το 'χεις βέβαια κιόλας. Ε, και κάθε μέρα εγώ κάθομενε με τσι ώρες εκεία και τριγούνιζα τα ίδια και τα ίδια, ε, μπερδεύανε ύστερα και άλλα πράγματα στα χέρια μου, όπως έπαιζα κι ολιά, σιγά - σιγά ύστερα ήταν που 'παιζεν και τη λύρα και παίζαμε μαζί και βοήθαε πιο πολύ γιατί παίρνει η χέρα σου, ας πούμε, ντάκα - ντούκου που... αυτό. Αυτός έπαιζε σε γλέντια, όταν μάθαινα εγώ αυτός έπαιζε σε γλέντια.

Z.M. Τότε πήγα...

Z.I. Κι ύστερα λίγο - λίγο, ας πούμενε, μ' έπαιρνε και στα γλέντια... αυτό, τέλος πάντων.

Ερ. Σε ποια ηλικία εσείς παίζατε σε γλέντι, έτσι, θυμάστε τον εαυτό σας;

Z.I. Εγώ βέβαια έπαιξα δεκατριών χρονών άρχισα. Δεκαεφτά χρονών, δεκαοχτώ.

Ερ. Με τον αδερφό σας ή με κάποιον άλλον;

Z.I. Ναι, όχι, με τον αδερφό μου. Ναι κι έπαιξα σε γλέντι μετά δεκαεννιά χρονών φεύγω πάλι, πήγα στη χωροφυλακή, γιατί έκανα και χωροφύλακας οχτώ χρόνια και τα παράτησα μετά. Όχι τα παρέτησα, δεν το παρέτησα το λαούτο, βέβαια, αλλά ήμουνα χωροφύλακας, ούτε σε γλέντια μπορούσα να παίζω, ούτε σε τίποτα. Το 'χα μαζί μου όπου και να πήγαινα, το 'χα το λαούτο εκεία μαζί μου κι έπαιζα εκεί που πέρναγε η ώρα πότε - πότε κι έκανα οχτώ χρόνια και μετά που απολύθηκα απ' τη χωροφυλακή.

Ερ. Δηλαδή παραιτηθήκατε; Δεν θέλατε;

Z.I. Δεν ήθελα, δεν μ' άρεσε απ' την αρχή, έκανα οχτώ χρόνια. Πήγα το '65 κι ύστερα έφυγα το '72 ναι, και μετά πάλι απ' το '72 κι ύστερα που απολύθηκα επαίζαμε κανονικά.

- Ερ. Εσείς γιατί φύγατε απ' τη χωροφυλακή; Δεν θέλατε να συνεχίσετε πια άλλο;
- Z.I. Δεν μ' άρεσεν. Δεν ήθελα, όχι. Δεν μ' άρεσεν.
- Ερ. Ένας λόγος ήταν και το λαούτο;
- Z.M. Άκουσε να δεις...
- Z.I. Ήταν και το λαούτο.
- Z.M. Πρόσεξε να δεις. Το όργανο ήταν αφορμή κι έφυγε.
- Z.I. Ήταν και το όργανο αφορμή.
- Z.M. Διότι η χωροφυλακή εκείνα την εποχή δεν είχενε χρήματα. Έπαιρνε ας πούμε μηδενικά πράγματα.
- Z.I. Τι να 'παιρνα; Να 'παιρνα...
- Z.M. Και πήγαινα εγώ, ας πούμε, στο γλέντι κι έβγανα ας πούμενε τρία - τέσσερα χιλιάρικα εκείνα την εποχή.
- Z.I. Τέλος πάντων, δεν μ' άρεσε απ' την αρχή εμένα.
- Z.M. Κι εκεί έπαιρνε εφτά οχτώ κατοστάρικα.
- Z.I. Όχι. Όταν απολύθηκα έπαιρνα τριάμισι χιλιάρικα το μήνα. Όταν απολύθηκα απ' τη χωροφυλακή έπαιρνα τριάμισι χιλιάρικα το μήνα.
- Z.M. Μα στην αρχή όταν επήγες πόσα πρωτόπαιρνες;
- Z.I. Εννιακόσιες δραχμές. Άστο στην αρχή. Σου λέω όταν απολύθηκα εγώ. Όταν απολύθηκα έπαιρνα τριάμισι χιλιάρικα. Και οπωσδήποτε στο γλέντι επηγαίναμε δυο βράδια που παίζαμε, Σάββατο Κυριακή σε κέντρο και θυμούμαι και πιάναμε εφτά οχτώ χιλιάρικα, αναλόγως και τα 'πιανα δηλαδή σε δυο βράδια εκείνα τα λεφτά. Αλλά δεν μ' άρεσε κιόλας η χωροφυλακή απ' την αρχή. Δεν είχα πάει φαντάρος και πήγα, έκανα το στρατιωτικό μου εκεί, τέλος πάντων.
- Ερ. Να σας ρωτήσω κάτι τώρα που λέτε ότι βγάξετε αυτά τα λεφτά. Γιατί δεν αποφασίσατε και οι δυο να κάνετε μόνο αυτό το επάγγελμα του μουσικού αφού βγάξετε λεφτά;
- Z.I. Ε... Δεν αποφασίσαμε γιατί είχαμε και άλλες δουλειές.
- Z.M. Άκουσε να δεις. Δεν μπορείς... αλλά όσο να 'ναι δεν μπορείς να ζήσεις μόνο απ' έξω.
- Ερ. Δεν έφταναν δηλαδή.

- Z.M. Δεν έφταναν.
- Z.I. Όχι, ζούσαμε όπως ζούσαν πολλοί, αλλά αυτοί βγήκαν πολύ ψηλά.
Εβγήκανε ψηλά. Εβγήκανε ψηλά.
- Z.M. Επηγαίναν στα καλύτερα γλέντια.
- Z.I. Με τον Σηφογιωργάκη, δεν είμαστε μια ηλικία σχεδόν;
- Z.M. Όχι, πιο μεγάλος.
- Z.I. Είναι δυο τρία χρόνια μεγαλύτερος. Εντάξει. Λοιπόν, αυτός ασχολήθηκε μόνο με το όργανο, δεν εδούλευεν, αλλά είχε...
- Z.M. Έπιασεν αυτός Αμερικές, έπιασε Καναδά. Έβγαλαν χρήματα.
- Z.I. Αμερική, Γερμανία και πού δεν επήγε;
- Z.M. Εγώ δεν πήγα μαθές.
- Z.I. Ε, γι' αυτό. Γιατί έβγαλε καμπόσους δίσκους ας πούμε κι ακούστηκε εκεί, φημίστηκε και τότε καλούσαν. Τον έλεγαν «έλα στην Αμερική να παίζεις, έλα στη Γερμανία», ε, βέβαια, και κονόμησε πολλά λεφτά αυτός.
- Ερ. Εσείς κύριε Μιχάλη ήσασταν... το κύριο επάγγελμά σας είναι;
- Z.M. Οικοδόμος εδούλευα κατ' αρχήν. Τα πιο πολλά μου μεροκάματα είναι οικοδομικά και μετά εδούλεψα σ' ένα που κάνει φυτώρια... λουλούδια, τέτοια, ας πούμενε, δεντρά, διάφορα.
- Ερ. Και παίζατε και λύρα περιστασιακά; Σας καλούσανε;
- Z.M. Ναι, εντάξει είχαμε εμείς τότε σας δουλειά πολλή. Αλλά δούλευα όμως κιόλας.
- Ερ. Τότε στο χωριό αν ένας ας πούμε ήθελε να κάνει ένα γλέντι, ποιον φώναζε;
- Z.I. Στο χωριό μας; Εμάς. Και σε γάμους και σε πανηγύρια...
- Z.M. Αλλά και εκτός του χωριού μας είχαμε γλέντια πολλά.
- Z.I. Και σ' άλλα γλέντια, πολλά.
- Z.M. Ήταν η εποχή εκείνη να. Το '75 το '87 - '88 είχενε η λύρα πολλά λεφτά. Πολλά λεφτά. Δηλαδή τα πολύτερα λεφτά πέφτανε τότε σας, εκείνα την εποχή. Και εδά πέφτουνε λεφτά.
- Ερ. Τα γλέντια που γίνονταν συνήθως;
- Z.M. Αλλά πρέπει να είσαι μεγάλη φέρμα για να σε καλέσουν.

- Z.I. Παίζανε και σε κέντρα, ήταν και τα κέντρα τότε στα Χανιά, ήταν πολλά κέντρα, κρητικά κέντρα, παίζαμε σε κέντρα. Σε γάμους. Τσι γάμους τους περισσότερους τους κάνανε τότε στα χωριά, δεν τσι κάνανε σε κέντρα.
- Z.M. Δεν τσι κάνανε σε κέντρα.
- Z.I. Καλοκαίρι πάντα, βέβαια.
- Z.I. Πανηγύρια γίνονταν πολλά τότε, τώρα δα τα 'χουμε παρατήσει και τα πανηγύρια. Δεν κάνουν τώρα πολλά. Μόνο που είναι σύλλογος και το κρατάει ακόμα και πως τ' άλλα έχουν διαλύσει τελείως.
- Z.M. Βέβαια, και εμάς στο χωριό μας...
- Ερ. Είχε τύχει έτσι σ' ένα πανηγύρι να παίζουν περισσότεροι του ενός σχήματα;
- Z.I. Από ένα ζευγάρι; Και δυο και τρία ζευγάρια.
- Ερ. Στον ίδιο χώρο;
- Z.M. Όχι και τρία και τέσσερα και πέντε. Ανάλογα με το... ο Κουρνάς είχε...
- Z.I. Όχι, βέβαια.
- Z.M. Ο Κουρνάς, του πατέρα μου το χωριό επήγαινες και ήταν και πέντε γλέντια, αλλά είναι μεγάλο χωριό. Είχε πολλά καφενεία και κάθε καφετζής έβανε κι άλλους.
- Ερ. Με τι αφορμή γινόντανε γλέντι;
- Z.M. Τ' Αϊ Γιαννιού φερ' ειπείν του...
- Z.I. Πανηγυρίζουν.
- Z.M. Γίνεται πανηγύρι στο Κουρνά.
- Ερ. Καζανέματα κάνατε;
- Z.M. Τι;
- Ερ. Καζανέματα.
- Z.M. Ίντα κι ανά;
- Ερ. Όταν βγάζετε τη ρακί.
- Z.I. Α, τα καζανιάτικα.
- Z.M. Τα καζανιάτικα.
- Z.I. Ναι, τση ρακί.
- Ερ. Στη Σητεία τα λένε καζανέματα. Εκεί κάνατε γλέντι;
- Z.M. Καζανιάτικα τα λέμε εμείς.
- Z.I. Εμείς τα λέμε καζανιάτικα. Κάνουνε και του κερασιού, κάνουνε, κάνουνε.

- Z.M. Άκουσε να δεις. Όντε βγάνουν τη τσικουδιά και έχουμε μπριτζόλες στα κάρβουνα και θάνουνε και γίνεται καλό γλέντι.
- Ερ. Ακόμα και σήμερα παίζουνε όργανα στα καζανιάτικα;
- Z.M. Μπα! Τα 'χουνε παρατήσει. Ναι.
- Z.I. Όχι, σε ορισμένους τόπους παίζουνε.
- Z.M. Ε...
- Z.I. Παίζουν αλλά... Εμάς στο πανηγύρι δεν παίζουν πάντως.
- Z.M. Παλιά ας πούμε γίνονταν στα καζανέματα, πηγαίναμε και πίναμε ρακί, άλλοι μεθούσανε, παίζαμε όργανα.
- Z.I. Κι εδώ μεθούνε αυτοί αλλά δεν παίζουνε όργανα. Παίρνουνε μπριτζόλες, παίρνουνε αυτά και ψήνουνε. Όποιος βγάνει ρακί, δηλαδή βγάξω εγώ ρακί τώρα και βαστώ τέσσερα - πέντε κιλά μπριτζόλες και πίνουμε και το κρασάκι μας και μεθούμε κι εδώ, αλλά δεν παίζουν όργανα, δεν παίζουν.
- Ερ. Με ποια άλλη αφορμή γίνονται γλέντια; Δηλαδή 23 Ιουνίου, 24 του Αγίου Ιωάννη κάνετε;
- Z.M. Στις 29 του Αυγούστου.
- Z.I. Κάθε χωριό έχει και το πανηγύρι του.
- Ερ. Του Κλήδονα κάνουν τίποτα;
- Z.M. Στις 26 τούτουνε (Ιουλίου) είναι το πανηγύρι στο χωριό μας.
- Ερ. Της Αγίας Παρασκευής.
- Z.M. Τση Αγίας Παρασκευής. Ναι.
- Ερ. Του Αγίου Παντελεήμονος;
- Z.M. Τ' Αγίου Παντελεήμονος κάνουνε στο διπλανό χωριό.
- Ερ. Σήμερα γίνονται γλέντια εκεί;
- Z.I. Μπα!
- Z.M. Όχι.
- Ερ. Τις Απόκριες τι κάνετε;
- Z.M. Εγίνονταν μέχρι πέρσι εβάναν στο χωριό μας όργανα, εδώ δεν θάνουν.
- Z.I. Γυρίζαμε στα σπίτια και κάναμε γλέντια.
- Z.M. Το μόνο πανηγύρι εβάστανε το δικό μας.
- Z.I. Από σπίτι σε σπίτι.

- Ερ. Μη μιλάτε όμως και οι δυο μαζί γιατί δεν θα γράφεται, δεν θα μπορούν να τα διαβάσουν...
- Ερ. Για πες μας για τις Απόκριες.
- Ζ.Ι. Απόκριες πηγαίναμε, κάναμε παρέα ας πούμε στο χωριό έτσι με τα όργανα και πηγαίναμε από σπίτι σε σπίτι κι έτσι, αυτό, και τις Απόκριες και τα Χριστούγεννα και Πάσχα, ούλες τις γιορτές πηγαίναμε από σπίτι σε σπίτι και κάναμε το γλεντάκι μας, ας πούμε και χορεύανε κιόλας. Ύστερα στα γλέντια... Απόκριες εκάναμε γλέντια σε κέντρα. Είχαμε παίξει κι εμείς, είχαμε παίξει πολλές φορές ας πούμε σε κέντρα, ας πούμε, για τσι Απόκριες, και Πρωτοχρονιά που παίζανε.
- Ερ. Πότε δεν έπρεπε να κάνετε γλέντι στο χωριό;
- Ζ.Ι. Μόνο άμα είχαμε πένθος, άμα είχε πεθάνει κανείς κι ήταν κοντά ας πούμε δεν... ούτε πανηγύρι δεν κάναμε.
- Ερ. Τι κάνατε τότε στο πένθος; Λέγατε μοιρολόγια;
- Ζ.Ι. Όχι, τίποτα, απλώς δεν κάναμε γλέντι. Όπως έχει το πανηγύρι τώρα που ήτανε στις 26 της Αγίας Παρασκευής που γιορτάζουμε, ορισμένες φορές που είχενε πένθος, ας πούμενε, δεν γινόταν το γλέντι.
- Ερ. Μέχρι πόσες μέρες; Σαραντα ή παραπάνω;
- Ζ.Ι. Μέχρι εκεί, ναι. Μέχρι εκεί. Άμα ήταν να σαραντίσει, μετά από εκεί κι ύστερα εβάζανε.
- Ερ. Άμα ήταν κανένας νέος που είχε πεθάνει, τον πηγαίνατε με όργανα;
- Ζ.Ι. Έχουμε πάει και με όργανα, ναι.
- Ζ.Μ. Για να τότε θάψουνε.
- Ερ. Ναι. Αυτή η συνήθεια υπήρχε στο χωριό;
- Ζ.Ι. Όχι στο δικό μας.
- Ερ. Παλιά; Όχι;
- Ζ.Μ. Αλλού όμως έχει γίνει, δηλαδή σε άλλο χωριό έχουνε θάψει.
- Ερ. Έχετε ακούσει τέτοια πράγματα.
- Ζ.Μ. Ναι. Εδώ μέσα στα Αναπλιώτικα ένας πατέρας έχασε το γιο του δεκαοχτώ χρονών το παλικάρι και θαρρώ πως εξεκινήσανε με μαντολίνα απ' το σπίτι.
- Ερ. Αλλά εδώ στο Ρέθυμνο υπάρχει συνήθεια τέτοια;

- Z.M. Στο Ρέθυμνος μόνο όταν πέθανε ο Σκορδαλός του παίζανε.
- Z.I. Όχι και του αυτουνού του Σταγάκη το κοπέλι. Του Σταγάκη, ο Μιχάλης, που έφτιαχνε τις λύρες.
- Z.M. Του παίζανε, εγώ δεν το θυμάμαι.
- Z.I. Ε, όχι. Αφού πήγαμε. Ε μα, δεν το θυμάσαι, αλλά επαίζανε, εγώ καθόμουν δίπλα και τραγουδούσαν κιόλας.
- Ερ. Όταν πέθανε ποιος;
- Z.I. Ο γιος αυτού που έφτιαχνε λύρες, του Σταγάκη ο γιος, τριάντα εφτά χρονών ήταν.
- Ερ. Μάλιστα.
- Z.I. Ναι, και του παίζανε όργανα.
- Ερ. Να περάσουμε λίγο σε πιο ευχάριστα.
- Z.I. Ναι.
- Ερ. Όταν ξεκινήσατε εσείς να μαθαίνετε κύριε Μιχάλη λύρα είχατε πρόβλημα ας πούμε να παντρευτείτε; Φοβόνταν η γυναίκα που θα σας έπαιρνε ότι είστε λυρατζής;
- Z.M. Όχι. Μα τότε σας τους λυρατζήδες τους θέλανε.
- Ερ. Τους θέλανε τους λυρατζήδες;
- Z.M. Α... Τους λυρατζήδες ξαμώνανε τότε σας.
- Ερ. Ή φοβόντουσαν ότι επειδή έχετε πέραση ας πούμε θα κοιτάζετε και άλλες γυναίκες;
- Z.M. Όχι. Καλά, υπήρχανε και γυναίκες που το 'χανε αυτό το πρόβλημα.
- Z.I. Πολλές το 'χαν, όχι...
- Z.M. Το 'χαν, αλλά τσι λυρατζήδες όμως τσι θέλαν οι γυναίκες.
- Ερ. Μεταξύ ενός καλού χορευτή και ενός λυράρη ποιον προτιμούσανε μια κοπέλα;
- Z.M. Τον λυρατζή. Τον λυρατζή.
- Ερ. Ναι. Γιατί;
- Z.M. Άκουσε να δεις, εδά δεν είναι ετσά. Εδά. Αλλά παλιά ήτανε ετσά, δηλαδή θα προτιμούσε τον λυρατζή καλλιά παρά τον χορευτή. Αν ήταν και μερακλήδα και αυτή, αλλά και οι δυο είχανε αξία γι' αυτή. Και ο χορευτής και ο λυρατζής, αλλά πιο καλλιά ήταν ο λυρατζής.

- Ερ. Οι σκοποί που παίζετε ποιο είναι το ρεπερτόριο τώρα;
- Z.M. Δηλαδή τίνος κομμάτια;
- Ερ. Γενικά, τι παίζετε; Παίζετε συρτά;
- Ερ. Κι εγώ πάνω σε αυτό προτού μας πείτε γενικά τι παίζετε, την ώρα που ξεκινήσατε εσείς να παίζετε πιτσιρικάς, τι έπρεπε να έχετε μάθει για να μπορέσετε να βγάλετε το πρώτο γλέντι;
- Z.M. Άκουσε να δεις, τότε ήταν η εποχή ας πούμε δεν επαίζονταν πάρα πολλά πράγματα. Δηλαδή άμα είχες να μάθεις δυο - τρία συρτά να τα παίζεις κι ένα καλαματιανό...
- Z.I. Κανά πεντοζάλη...
- Z.M. Σούστα λίγο και πεντοζάλη, αυτά ήταν.
- Ερ. Συρτά; Ποια συρτά; Οποιαδήποτε;
- Z.M. Οποιοδήποτε συρτό να χορεύεται.
- Ερ. Όχι του Σκορδαλού, ας πούμε; Κάποιου συγκεκριμένου;
- Z.M. Όχι, άκουσε να δεις. Στη δική μας ας πούμενε ήταν το πρότυπο ο Σκορδαλός, συρτό, αλλά πιο παλιά, ας πούμενε, τον *Πρώτο* συρτό άμα ήθελε να παίζεις ήσουν καλυμμένος.
- Ερ. Δηλαδή οι κάτοικοι του χωριού σας τι περιμένανε να ακούσουν από εσάς στο πρώτο γλέντι;
- Z.M. Ε, φυσικά Σκορδαλό γιατί ήταν τότες σας είχεν βγάλει *Μόνο εκείνον π' αγαπά* και είχε κουζουλάνει τον κόσμο γιατί και είναι και το καλύτερο κομμάτι του Σκορδαλού. Ναι.
- Ερ. Μαντινάδα άλλη στο σκοπό *Μόνο εκείνος π' αγαπά* μπορεί κανείς να βάλει ή δεν κάνει;
- Z.M. Μπορεί να βάλει, αλλά...
- Ερ. Πώς χτυπάει αυτό;
- Z.M. Η κάθε μαντινάδα απού βγάζει τήνε διαλέγει για να δένει με το σκοπό.
- Ερ. Δεν μπορείς να πας ας πούμε να πεις άλλο ύφος.
- Z.M. *Μόνο εκείνος π' αγαπά* είναι ας πούμε... κολλάει. Για να πεις άλλη, δεν κολλά. Και πολλοί ας πούμενε δεν το καταλαβαίνουνε. Δηλαδή πολλοί σου λέει «παίξε μου *Μόνο εκείνος π' αγαπά*». Αν δεν ακούσει τη μαντινάδα και

του πεις εσύ άλλη μαντινάδα θα σου πει «δεν μού ‘παίξεις το Μόνο εκείνος π’ αγαπά». Κατάλαβες;

Ερ. Δηλαδή αν παραλείψεις την μαντινάδα νομίζει ότι το συρτό δεν παίχτηκε.

Z.M. Πολλοί δεν τότε καταλαβαίνουνε. Κατάλαβες;

Z.I. Μα του πάει κιόλας η κάθε μαντινάδα.

Ερ. Να πούμε και το αντίστροφο τώρα. Αν κάποιος λυράρης παίζει έναν άλλο σκοπό και βάλει το Μόνο εκείνος π’ αγαπά ή το Στο Στάδιο που μ’ έφερες ή δεν ξέρω ποια άλλη μαντινάδα, να πούμε για το Μόνο εκείνος π’ αγαπά. Αν το κολλήσετε εσείς σε άλλο σκοπό, στο σκοπό του Δώσε μου το δικαίωμα, να βάλετε το Μόνο εκείνος π’ αγαπά γίνεται αυτό;

Z.M. Γίνεται, μπορεί να...

Ερ. Το κάνει ο κόσμος;

Z.M. Πώς δεν το κάνει. Αφού το κάνει, αλλά αν θα παίζεις, ας πούμεν, κατ’ αρχήν το Μόνο εκείνος π’ αγαπά θα πεις τη μαντινάδα. Ύστερα λέει κι άλλες μαντινάδες σ’ αυτόν τον σκοπό.

Ερ. Μπορείς όμως να βάλεις μια άλλη μαντινάδα τόσο γνωστή; Να συνεχίσεις δηλαδή και να πεις στον ίδιο σκοπό το Δώσε μου το δικαίωμα με το σκοπό του Μόνο εκείνος π’ αγαπά; Να πεις τη μαντινάδα Δώσε μου το δικαίωμα;

Z.M. Μπορείς να τήνε πεις, αλλά δεν κολλάει όμως όπως...

Ερ. Μα αυτό λέμε, κολλάει;

Z.M. Όχι, δεν κολλάει.

Ερ. Είναι σωστό ή γίνεται;

Z.M. Γίνεται.

Ερ. Στην πράξη, οι λυράρηδες το κάνουν;

Z.M. Πολλοί το κάνουν.

Ερ. Εσείς το κάνετε;

Z.M. Όχι.

Ερ. Γιατί;

Z.M. Ε, δεν... Δηλαδή εγώ ας πούμε όταν θα παίξω το Μόνο εκείνος π’ αγαπά θα πω τη μαντινάδα του. Μόνο εκείνος π’ αγαπά. Μετά θα πω άλλη μαντινάδα, ας πούμε. Μπορώ να πω άλλη μαντινάδα, αλλά το να ξεκινήσεις ας πούμενε το Μόνο εκείνος π’ αγαπά και να πεις άλλη

μαντινάδα δεν πάει. Πρέπει να πεις τη μαντινάδα του κι ύστερα να βάλεις όποια μαντινάδα θες εσύ.

Ερ. Με άλλο σκοπό ή με τον ίδιο;

Z.M. Το ίδιο, και τον ίδιο.

Ερ. Αλλά πρέπει να ξεκινήσεις μ' αυτό. Το Μόνο εκείνος π' αγαπά.

Z.M. Ναι. Ε, δε σου λέω πως πολλοί άνθρωποι ας πούμενε δεν την καταλαβαίνουν τη μουσική. Εμένα μου 'χει τύχει τούτο να. Εγώ την έχω κάνει τούτη να σε άλλο σκοπό, όχι Μόνο εκείνος π' αγαπά και λέει άλλη μαντινάδα. Λέει «μα δεν έπαιξες τον σκοπό». Κατάλαβες; «Δεν μου 'παιξες τον σκοπό που σου γύρεψα». Δώσε μου το δικαίωμα. Δεν είπα το Δώσε μου το δικαίωμα, είπα άλλη μαντινάδα. Λέει «δεν μου τον έπαιξες». Κατάλαβες;

Ερ. Επειδή δεν άκουσε τη μαντινάδα τη συγκεκριμένη.

Z.M. Ναι. Ναι, σου λέει δεν είναι αυτό. Πολλοί ας πούμενε το κάνουν τούτο να γιατί μη νομίζεις ότι και οι χορευτές όλοι απού βαστούνε τα άρματα, ούλοι παιγιότες είναι. Πολλοί κάνουν τσι χορευτές, μα δεν ταλωντεύουν.

Z.I. (Γελάει)

Ερ. Δεν κατέχουνε τι;

Z.M. Δεν ταλωντεύουν. Στο χορό. Κάνουν τον χορευτή και του παίζεις εσύ το κομμάτι και δεν κατέχει ίντα κομμάτι είναι. Κατάλαβες;

Ερ. Όλα τα συρτά ταιριάζουν μεταξύ τους να τα δέσετε το 'να με τ' άλλο;

Z.M. Όλα ταιριάζουν, αλλά κάθε ένα έχει τη μπάντα του. Δηλαδή δεν μπορείς να βάλεις ας πούμενε, ο κάθε λυρατζής ας πούμε έχει μια σειρά φερ' ειπείν Δώσε μου το δικαίωμα, μετά βάνει... δεν μπορεί να βάλει Μόνο εκείνος π' αγαπά. Βάνει άλλο κομμάτι. Όπως είναι εύθυμο το Δώσε μου το δικαίωμα, πρέπει να 'ναι και τ' άλλο το κομμάτι. Κατάλαβες; Απ' τις κινήσεις, ας πούμενε, Μόνο εκείνος π' αγαπά, αυτό είναι αργό κομμάτι, είναι μουσικό βέβαια, αλλά είναι αργό.

Z.I. Πρέπει σ' αυτή την κλίμακα να θρεις.

Z.M. Πρέπει σ' αυτήν την κλίμακα να θρεις.

Ερ. Είναι και η κλίμακα δηλαδή που παίζει ρόλο.

Z.I. Εμείς δεν ξέρουμε από νότες, αλλά έχει...

- Ερ. Γιατί το ακούσαμε κι εχτές από ένα λυράρη, ξεκινάει από Λα ας πούμε και το επόμενο το ξαναβάζει από Λα.
- Z.M. Εγώ τα Λα και τούτα να εγώ δεν τα κατέχω, τέλος πάντων, αλλά ξέρω ας πούμενε ότι πρέπει ο κάθε συρτός ας πούμενε να πηγαίνει για να τόνε βάλεις. Δεν μπορείς να βάλεις ας πούμενε οποιοδήποτε κομμάτι.
- Ερ. Κι αν κάποια στιγμή δεν πηγαίνει κάτι τι κάνετε; Σταματάτε τα συρτά ή κάνετε κάτι άλλο; Τι κάνετε όταν θέλετε να σταματήσετε;
- Z.M. Αν κάνεις ένα λάθος σταματάς, τελειώσε.
(Γελάνε)
- Ερ. Εδώ τώρα που παίζατε βάλατε το Μόνο εκείνος π' αγαπά, το Όνειρα πλέκω μυστικά και μετά Ώσπου να ζει ο άνθρωπος. Πάντα έτσι τα βάζετε;
- Z.I. Αυτά ταιριάζουν όμως.
- Z.M. Ναι, ναι, ταιριάζουν αυτά.
- Ερ. Ταιριάζουν αυτά;
- Ερ. Όποτε παίζετε Μόνο εκείνος π' αγαπά συνήθως το γυρνάτε στο Όνειρα πλέκω μυστικά;
- Z.M. Ναι, ναι.
- Ερ. Είναι συνήθεια αυτό;
- Z.M. Εγώ το παίζω ετσά. Πάντα το παίζω.
- Ερ. Εσείς, εσείς. Ναι, κύριε Μιχάλη, εσείς. Πάντα έτσι πάει;
- Z.M. Εγώ το παίζω. Άλλοι μπορεί να βάνουν άλλα κομμάτια. Αυτό επάει, ας πούμενε...
- Ερ. Αν εσείς το παίζετε δέκα φορές σε δέκα διαφορετικές περιστάσεις...
- Z.M. Μπορεί να βάλω κι άλλα.
- Ερ. Μπορείτε να βάλετε κι άλλα, αλλά μια πιθανότητα μεγάλη να πείτε πάλι Μόνο εκείνος π' αγαπά, Όνειρα πλέκω μυστικά μετά να πάει, να γυρίσει;
- Z.M. Ναι. Ναι.
- Ερ. Και μετά από εκεί Ώσπου να ζει ο άνθρωπος αυτό κολλάει πάντα;
- Z.M. Όχι. Δεν πολυκολλάει, αλλά το 'χω κολλήσει.
- Ερ. Γιατί αυτό σας κάρφωσε...
- Z.I. Δεν κολλούσε καθόλου.
(Γελάνε)

- Z.M. Ναι. Άλλο πήγα να παίξω, αλλά δεν μου βγήκε το άλλο και το μπέρδεψα κι έκαμα λιγάκι...
- Z.I. Τα δυο κολλούσανε.
- Ερ. Αλλά βάλατε ωραία γέφυρα και το κολλήσατε!
- Z.M. Ίντα να κάμω;
(Γελάει)
- Ερ. Αλλά μετά το κόψατε εκεί, δεν το πήγατε σ' άλλο.
- Z.I. Ναι, ναι.
- Ερ. Δηλαδή μια σειρά από συρτά πότε τη σταματάτε εσείς; Για ποιους λόγους τη σταματάτε τη σειρά;
- Z.M. Άκουσε να δεις, δεν μπορείς να παίζεις ένα κομμάτι, ας πούμενε, το ίδιο κομμάτι. Πρέπει να αλλάξεις τέσσερα πέντε κομμάτια ή στο συρτό...
- Ερ. Πότε σταματάτε αυτή τη συνεχόμενη διαδοχή;
- Z.M. Πάει περίπου είκοσι λεφτά. Μπορεί και μισή ώρα καμιά φορά...
- Z.I. Άμα χορεύουν.
- Z.M. ... άμα χορεύουν δηλαδή στο χορό απάνω. Αλλά άμα έχεις πολύ κόσμο, δεν πρέπει να... ένα τέταρτο, δέκα λεπτά πρέπει να παίζεις, γιατί δεν προλαβαίνει ο κόσμος να χορέψει και έχεις παραγγελίες πολλές. Κατάλαβες;
- Ερ. Δεν συμφέρει κιόλας.
- Z.M. Δεν συμφέρει κιόλας άμα παίζεις πολύ ώρα. Εγώ το κάνω τούτο να.
- Z.I. Μια ώρα παίζεις.
- Z.M. Το 'χω γω τούτο να το χούι.
- Ερ. Να παίζετε συνέχεια.
- Z.M. Ναι, ναι, παίζω πολύ ώρα.
- Ερ. Το τι παίζετε το καθορίζετε εσείς πιο πολύ ή ο κόσμος από κάτω;
- Z.M. Όχι. Ε, καμιά φορά σου λέει «παίξε μου τον Άνεμο» ή «παίξε μου το Μόνο εκείνος π' αγαπά» ή «τον Πρώτο». Συνήθως ο Πρώτος είναι.
- Ερ. Ο Πρώτος συνήθως ανοίγει ένα γλέντι;
- Z.M. Ναι.
- Ερ. Είναι ο πρώτος χορός ή όχι;
- Z.M. Δηλαδή συνήθως με συρτό ξεκινούν οι περισσότεροι λυρατζήδες, συνήθως.

Z.I. Με τον Πρώτο ανοίγει το γλέντι.

Z.M. Το γλέντι ανοίγει με τον Πρώτο συρτό. Συνήθως.

Ερ. Εσείς χρησιμοποιείτε το σκοπό του Πρώτου για να ανοίξετε ένα γλέντι;

Z.M. Εγώ να σου πω ποιο συνηθώ;

Ερ. Ναι.

Z.M. Δώσε μου το δικαίωμα. Εκειό συνηθώ εγώ.

Ερ. Δεν μας το παίζατε εδώ όμως.

Z.M. Έπαιξα το, μα δεν το γράψαμε.

Ερ. Εμ;

Z.M. Για δοκιμή.

Z.I. Για δοκιμή και ύστερα έπαιξα ένα άλλο και ύστερα το ξέχασε μετά.

Ερ. Και πώς τελειώνετε ένα γλέντι;

Z.M. Δηλαδή; Τι πώς τελειώνουμε;

Ερ. Πώς τελειώνετε; Όταν θέλετε να τελειώσετε; Να φύγετε;

Z.M. Α, για να φύγει;

Ερ. Ναι, ναι.

Z.M. Άκουσε να δεις. Άμα δεις ας πούμε ότι δεν υπάρχει κέφι άλλο, δεν παραγγέλνουνε.

Z.I. Άμα το διαλύσουν τελείως, θα φύγεις.

Ερ. Για τέλος κάνετε κάτι ιδιαίτερο ή ό,τι τύχει κάνετε;

Z.M. Όχι! Ό,τι τύχει. Συνήθως σερτά παίζουνε πολλά. Συνήθως. Σερτά, μαλεβιζιώτης.

Ερ. Δεν τελειώνετε ας πούμε με μαλεβιζιώτη στο τέλος; Με κάτι γρήγορο;

Z.M. Ω, μπα!

Ερ. Όχι.

Ερ. Με ποιους σκοπούς πέφτουν τα πολλά λεφτά; Με συρτά; Με μαλεβιζιώτη; Με σούστα; Με πεντοζάλια;

Z.M. Άκουσε να δεις. Εμείς τα πολλά λεφτά τα βγάνουμε στο νυφικό χορό.

Z.I. Στο συρτό.

Z.M. Στο σερτό.

Ερ. Όταν έχετε γάμο.

Z.M. Όταν χορεύει η νύφη.

- Z.I. Σε γάμο, ναι.
- Z.M. Τότε σας βγάζουμε τα λεφτά οι λυρατζήδες.
- Ερ. Κανά μισάωρο χορεύει;
- Z.M. Μια ώρα και μιάμισι χορεύει η νύφη και δεν κάνει ένα κύκλο. Ίσαμε να πιάσει το μαντήλι πάει άλλος και την πιάνει την νύφη και πληρώνουν ούλοι, ας πούμε, ένας - ένας πληρώνει και δεν κάνει δυο ζάλα.
- Z.I. Μια στροφή, ούτε στροφή.
- Z.M. Και χορεύει η νύφη, μπορεί να χορέψει και μιάμιση ώρα.
- Ερ. Σε τι σκοπό; Σε συρτό;
- Z.M. Συρτό, συρτά πολλά γιατί βαστά πολλή ώρα.
- Ερ. Σε κοντυλιές το συνηθίζετε ποτέ αυτό ή όχι;
- Z.M. Της νύφης; Όχι.
- Ερ. Πότε θα πείτε κοντυλιές εσείς; Πότε θα πρέπει να πείτε κοντυλιές;
- Z.M. Άκουσε να δεις. Για να μην παίζει όλο συρτά ο λυρατζής, γιατί συρτά του παραγγέλνουν, καμιά φορά λέει «παιδιά, να παίζουμε και ένα πεντοζάλη ή ένα μπάλο για να χορέψει ούλος ο κόσμος», να μην είναι συνέχεια συρτά. Κατάλαβες;
- Ερ. Να σας πω, όταν έρδει τώρα ο Καραμανλής ας πούμε, ο πρωθυπουργός έρχεται στο χωριό σας και θέλετε να του πείτε μια μαντινάδα, έτσι; Πού θα του την πείτε; Σε συρτό πάνω ή σε κοντυλιά;
- Z.M. Και σε συρτό λέγεται αλλά συνήθως στα πεντοζάλια λέγεται, αλλά αυτά... τούτοι να οι Μυλοποταμίτες που τα βγάνουνε κιόλα. Είναι άπιαστοι αυτοί.
- Z.I. Μαντιναδολόγοι.
- Z.M. Μαντιναδολόγοι. Και έχουμε κι εμείς στο Ρέθυμνος μαντιναδολόγοι καλοί, αλλά ειδικά Ανώγεια, εκείά, στην άλλη μάλιστα δεν πιάνονται.
- Ερ. Πώς γίνεται η συνεννόηση κύριε Γιάννη και κύριε Μιχάλη μεταξύ σας; Κοιτιέστε; Όταν θέλετε να αλλάξετε, ποιος είναι ας πούμε ο κώδικας επικοινωνίας μεταξύ σας; Εσείς παίζετε μια σειρά από συρτά.
- Z.M. Ναι.
- Z.I. Ναι.

- Ερ. Πότε ξέρετε πότε θα το γυρίσει; Ας πούμε πείτε ότι είστε στο *Μόνο εκείνος* π' αγαπά και μετά ξέρετε ότι ο αδερφός σας συνήθως το πάει στο *Όνειρα* πλέκω μυστικά, αλλά πότε θα το πάει δεν ξέρεις.
- Z.I. Δεν ξέρεις, ναι.
- Ερ. Περιμένεις στην επανάληψη. Και εσείς τι κάνετε εκείνη την ώρα;
- Z.I. Ακούω.
- Z.M. Άκουσε να δεις.
- Z.I. Εγώ ακολουθώ στη λύρα. Η λύρα είναι πρώτο όργανο οπωσδήποτε. Εγώ ακολουθώ στη λύρα. Με το που θα αλλάξει να πάει όπως παίζει ας πούμε το *Μόνο εκείνος* π' αγαπά που το παίζει, μετά πιάνει άλλη νότα πώς να στο πω, την ακούω και πιάνω την νότα κατευθείαν.
- Ερ. Κοιτιέστε καθόλου ποτέ;
- Z.I. Όχι, όχι με το κοίταγμα, το αυτί.
- Z.M. Εγώ μπορεί να τον κοιτάξω όταν δεν τραγουδεί να του κάνω να τραγουδήξει αλλά... ο λαουτιέρης είναι υποχρεωμένος να ακολουθάει τη λύρα.
- Z.I. Ε, ναι. Αυτό είπα.
- Z.M. Και έχουμε παίζει χρόνια ας πούμενε.
- Z.I. Τα παίζει τσι σειρές ο ένας του αλλουνού τα κόλπα και ξέρω πού θα πάει. Άμα ξεκινήσει ας πούμε ένα κομμάτι Δώσε μου δικαίωμα ή *Μόνο εκείνος* π' αγαπά ξέρω πού θα πάει μετά.
- Ερ. Ναι, αλλά αν δεν είναι ένα τόσο πολύ γνωστό.
- Z.I. Πάλι έχω παίζει με λυράρηδες που έπαιξα πρώτη φορά. Ε, τώρα ποια να σου πω, γιατί παρακολουθώ ας πούμε και ξέρω πού θα πάει. Μόλις αλλάξει λίγο και τελειώσει το κομμάτι αυτό ή *Μόνος εκείνος* π' αγαπά το καταλαβαίνω ότι θα αλλάξει ας πούμε. Του κρατάω το μπάσο εκείνη την ώρα ας πούμε να δω πού θα πάει. Για να δω πού θα πάει.
- Z.M. Εκείνη την ώρα όταν ξέρει ο μπασαδόρος να παίζει καλά πιάνει ένα μπάσο και τα βάνει ούλα μέσα, δηλαδή όπου κι αν πας εσύ θα σε πιάσει. Με καταλαβαίνεις;
- Ερ. Το κάνατε κάποια στιγμή.

- Z.I. Ναι για να δω πού θα πάει. Όταν ξέρει καλά μπάσα. Να δω πού θα πάει. Έχει μια κλίμακα και τη πιάνει τση λύρας όλες τις φωνές, όπου κι αν πάει θα πέσει εκείά. Κατάλαβες; Εκεί είναι ο τεχνίτης ο λαουτιέρης να βοηθάει τη λύρα.
- Ερ. Εσείς με δύο λαούτα παίζετε κύριε Μιχάλη;
- Z.M. Ναι, έχω παίζει πολλές φορές.
- Ερ. Σας αρέσει περισσότερο;
- Z.M. Άκουσε να δεις, όταν είναι το ένα λαούτο καλό και σου βαστά, παίζει πατήματα και ο άλλο βαστά μπασαρίσματα, είναι πιο ωραία. Του δίνει πιο...
- Z.I. Του δίνει πιο αέρα.
- Z.M. Γεμίζει, κατάλαβες; Αλλά άμα 'ναι παραπάνω όργανα δεν είναι...
- Ερ. Κιθάρα σας αρέσει που βάζουνε πολλοί τώρα;
- Z.M. Πρόσεξε να δεις. Όταν είναι ο κιθαρίστας στα κρητικά, γιατί άλλο κρητικό και άλλο...
- Z.I. Μ' αυτούς που παίρνουνε...
- Z.M. Όταν είναι στα κρητικά είναι κιθάρα σε μπασαρίσματα καλλιὰ απ' το λαγούτο, άμα ξέρει και τα πιάνει ο κιθαρίστας τα κρητικά. Κατάλαβες; Η κιθάρα πιάνει μπάσα ωραία, αλλά να 'χει ιδέα απ' τα κρητικά εκείος που την παίζει την κιθάρα.
- Z.I. Μ' αυτοί που θάνουνε ας πούμε δεν τσι παίρνουν απ' το σωρό.
- Z.M. Ολίγοι είναι αυτοί.
- Ερ. Το μαντολίνο γιατί νομίζετε εξαφανίστηκε τώρα;
- Z.M. Όχι, επανήλθε το μαντολίνο, το παίζουν το μαντολινάκι.
- Ερ. Εγώ βλέπω στα περισσότερα σχήματα και εδώ που έχουν έρθει κανένας δεν έχει φέρει μέχρι στιγμής μαντολίνο, όλοι λαούτο, κιθάρα.
- Z.I. Λαούτο και κιθάρα, ναι, αυτό έχει πιάσει τώρα πολύ. Λαούτο και κιθάρα. Το μαντολίνο το έχουν σταματήσει τώρα.
- Z.M. Έχουμε και μαντολινάκια, και Ηρακλειώτες έρχονται και βαστούν τα μαντολινάκια και τα παίζουνε.
- Ερ. Για σας λέμε.
- Z.I. Άστο αυτό. Λέμε για το συγκρότημα. Στο συγκρότημα.

- Z.M. Στο συγκρότημα ο Σκουλάς δεν παίζει μαντολίνο;
- Z.I. Άσε ο Σκουλάς. Ο Σκουλάς, αυτοί είναι μαντολινάτοι. Η ανωγειανή κομπανία. Αυτοί συνέχεια μαντολίνα παίζουνε. Άσ' τους αυτούς.
- Z.M. Εδώ μέσα τα Ηρακλειώτικα είναι πολλοί από το συγκρότημα δεν λείπει το μαντολινάκι.
- Z.I. Λίγοι βάζουνε.
- Z.M. Πολλοί.
- Z.I. Πιο πολλοί κιθάρα.
- Z.M. Μόνο τώρα δεν τα συνηθάνε όμως κι οι Βερδινάκηδες δεν βάνουν κι αυτοί; Κι αυτοί βάζουνε.
- Z.I. Μαντολίνα.
- Z.M. Ο Μανώλης παίζει μαντολίνο τρομερό.
- Z.I. Ο Μανώλης θα σταματήσει να παίζει ένα σόλο μαντολίνο. Άλλο αυτό. Εδώ λέμε πώς παίζει η κιθάρα με το λαούτο να παίζουνε μαζί. Μαντολίνο, λύρα.
- Ερ. Ό,τι πατήματα να κάνει το λαούτο, να κάνει το μαντολίνο.
- Z.I. Δεν τα συνηθίζουμε τώρα, τα έχουμε παρατήσει και βάζουμε την κιθάρα πιο πολύ. Κιθάρα και λαούτο, ναι. Δυο λαούτα και μια κιθάρα και βάνουνε και άλλα αυτοί ύστερα μετά. Βάνουνε και τούτα δω, τα τουμπελέκια.
- Z.M. Αυτά δεν μ' αρέσουνε εμένα.
- Z.I. Βάνουνε πολλά. Καλά εντάξει. Άλλο αυτό.
- Ερ. Πώς κρατάτε τη λύρα; Αν δεν έχεις Σπύρο κάτι άλλο να ρωτήσεις.
- Ερ. Όχι, εντάξει, αυτό ήθελα να ρωτήσω.
- Ερ. Πώς την βαστάτε; Πώς την κρατάτε; Την στεριώνετε στο πόδι σας στο πλάι κύριε Μιχάλη;
- Z.M. Ναι, στο πλάι.
- Ερ. Αυτό βοηθάει στην κίνηση της λύρας δεξιά - αριστερά;
- Z.M. Άμα έχεις συνηθίσει βοηθάει. Οι παλιοί εβάνανε εκείά...
- Ερ. Εκεί το ποδαράκι δηλαδή της λύρας...
- Z.M. ... το ποδαράκι που έχει η λύρα στην κάτω πάντα. Ειδικά ο μπάρμπας μου ο Γιάννης ο Ζυμπραγός, εκεί την έβανε, γιατί αυτός ο μόνος λυρατζής την από την εστεντούρα τη λύρα και η λύρα γύριζε, εσβούριζε στο γόνατό μου.

Εγυρίζε και σβούριζε και την άρπανε. Αλλιώς δεν μπορείς να το κάμεις, δηλαδή όταν είναι πλάι. Εγώ έχω συνηθίσει πλάι. Βάνω το μάγουλο στη λύρα εκεί και μπορώ και παίζω. Στο έτσι... δεν με απασχολεί. Δηλαδή σαν να την βαστώ και με το τσουνάκι από το που έχει εκείά.

Ερ. Πώς το λέτε αυτό; Το ποδαράκι της;

Z.M. Αυτό λέγεται χορδοδέτης.

Ερ. Ναι. Δεν έχει κάποια ειδική έτσι ονομασία.

Z.M. Όχι, όχι.

Ερ. Όταν τραγουδάτε σταματάτε να παίζετε λύρα;

Z.M. Ορισμένες φορές για να ακούγεται πιο καλλιά το τραγούδι.

Ερ. Δεν σας δυσκολεύει;

Z.M. Όχι.

Z.I. Τόνε δυσκολεύει πιο πολύ άμα παίζει κιόλας.

Z.M. Ναι. Δεν με δυσκολεύει, αλλά όταν παίζεις και σταματάς, ακούγεται πιο καλλιά το τραγούδι, πιο καθαρά.

Ερ. Οι δοξαριές κύριε Μιχάλη, έχουν σημασία σε ένα σκοπό από ποια πλευρά θα πάτε προς τα έξω, δεξιά ή προς τα αριστερά;

Z.M. Όλα παίζουνε σημασία, όλα παίζουνε σημασία.

Ερ. Πριν μου είπατε ότι έχετε μαθητές. Τι τους μαθαίνετε πρώτα; Το δοξάρι είναι το πιο βασικό;

Z.M. Το δοξάρι. Το δοξάρι είναι και στο λαούτο είναι η πένα. Τα δαχτύλια λένε είναι οι χαμάληδες. Ετούτονε είναι να 'ναι καλό.

Ερ. Το δεξί χέρι.

Z.M. Το δοξάρι.

Ερ. Και τι πρέπει να κάνει ο μαθητής έτσι; Πώς αρχίζει να παίζει;

Z.M. Το εξηγάς ας πούμε το τόξο του να είναι ίσια, να μην πηγαίνει στραβά και ετούτο νε το πράγμα σαν να είναι σπασμένο. Αν μπορεί να το κάνει εστά...

Ερ. Τον καρπό.

Z.M. Ο καρπός να 'ναι σπασμένος.

Ερ. Τον αγκώνα πρέπει να το κουνάτε; Το χέρι απ' τη βάση του; Τον αγκώνα;

Z.M. Καμιά μπορεί να κάνεις και μεγάλες δοξαριές, να κάνει έτσι αλλά...

Ερ. Αλλά συνήθως;

- Z.M. Αλλά συνήθως αυτό το πράγμα κάνεις.
- Ερ. Κουνιέται ο καρπός.
- Ερ. Και πώς δείχνετε στους μαθητές;
- Z.M. Εγώ τον δείχνω... εγώ τον έδειχνα πρακτικά.
- Ερ. Να σας ρωτήσουμε λίγο, γιατί δεν το έχουμε γράψει αυτό για τους μαθητές. Μας το είπατε εκτός συνέντευξης.
- Ερ. Από πότε είχατε μαθητές;
- Z.M. Εγώ τσι μαθητές τσι είχα το '87 μέχρι το '90. Μέχρι το '89 είχα τα πολλά κοπέλια στο σπίτι απού ενοικιαζα, είχα τότε σας μια εικοσαριά κοπέλια.
- Ερ. Πού; Σε ποιο μέρος;
- Z.M. Στο Ρέθυμνο ενοικιαζα σπίτι και είχα τότε σας μια εικοσαριά κοπέλια.
- Ερ. Με αμοιβή ερχόντουσαν;
- Z.M. Ναι, με αμοιβή. Κι αμέ. Ναι, αλλά ύστερα τα θαρέθηκα γιατί κοπέλια και τους εμίλαγες και δεν ακούγανε και τα θαρέθηκα και τα παρέτησα.
- Z.I. Ύστερα αυτός μάθαινε και πρακτικά, δεν...
- Ερ. Τους παίζατε τον σκοπό και τον παίζανε κι αυτοί;
- Z.M. Εγώ τον έδειχνα το πάτημα ένα – ένα, ας πούμε, και το παίρνανε, αλλά με τσι νότες, όποιος κατέχει νότες είναι πιο καλλιά διότι με τις νότες μαθαίνεις πιο εύκολα. Αλλά κι ετσά έχω βγάλει εγώ καλό λυρατζή.
- Ερ. Ποιον;
- Z.M. Ένα Τσικαλάκη. Τσικαλάκη. Με το Τζουγανάκη έπαιζε.
- Z.I. Αυτός θαρρώ παίζει ακόμα με το Τζουγανάκη.
- Ερ. Τσικαλάκης. Το μικρό;
- Z.M. Μιγάλης.
- Ερ. Από πού αυτός;
- Z.M. Από παέ, Ρεθυμνιώτης είναι.
- Z.I. Απ' το Αμάρι είναι, μένει στο Ρέθυμνο.
- Z.M. Η μάνα του είναι απ' τ' Αμάρι, ο αφέντης του είναι απ' το Αστέρι.
- Ερ. Και αυτός έγινε έτσι επαγγελματίας;
- Z.M. Αυτός είναι καλός, πολύ καλός.
- Z.I. Δεν τον ξέρεις τον Τζουγανάκη;
- Ερ. Τον Τζουγανάκη τον ξέρουμε.

- Z.M. Αυτό το κοπέλι δεν του το 'παμε τον μαθητή μου.
- Z.I. Πρέπει να παίζει ακόμη με τον Μιχάλη. Ο Μιχάλης ο Τσικαλάκης. Είχανε χωρίσει και πάλι ξανασμιζανε. Έτσι άκουσα, δεν ξέρω.
- Z.M. Πάντως είναι καλός λυρατζής.
- Ερ. Γενικά τα νέα τα παιδιά θέλαν να μάθουν; Έτσι είχαν όρεξη; Πώς τα βλέπατε;
- Z.M. Κοίταξε να δεις. Ορισμένα τα 'παιρνε ο ενθουσιασμός και μόλις βλέπανε τα ζόρικα τα παρατούσανε. Δηλαδή θέλανε να μάθουνε αλλά άμα θωρούν τα ζόρικα σηκώνουν τα χέρια ψηλά. Αλλά η λύρα... η λύρα αν θες να μάθεις πρέπει να παίζεις και όχι όντε θα πηγαίνεις στον δάσκαλο μόνο. Δηλαδή πρέπει να παίζεις στο σπίτι σου, να παίζεις μοναχός τουλάχιστον τρεις - τέσσερις ώρες, να μην τη βαριέσαι.
- Z.I. Εμ, αυτό είναι.
- Z.M. Ενώ αυτά ήρχονταν, ας πούμε, και τα περισσότερα δεν εξέρανε το μάθημα που είχαν. Κατάλαβες;
- Ερ. Ποιος ήταν ο τρόπος που τα διδάσκατε; Τους δίνατε ας πούμε οδηγίες στο μάθημα μόνο; Τους γράφατε και κασέτα να ακούνε;
- Z.M. Ναι, ναι, και κασέτα των έγγραφα να ακούνε, αλλά τα πολλά δεν μπορούσαν να...
- Ερ. Τους γράφατε κασέτα που παίζατε αργά ή που παίζατε όπως παίζετε;
- Z.M. Που 'παιζα αργά, αργά.
- Ερ. Αργά.
- Z.M. Ναι, αργά.
- Ερ. Όχι όπως παίζετε με τον αδερφό σας κανονικά.
- Z.M. Όχι, πολύ αργά. Ένα - ένα το πάτημα του το 'δειχνα και ύστερα του το 'παιζα κι όλο για να μην το ξεχάσουνε, αλλά τα περισσότερα τα ξεχνούσαν.
- Ερ. Τα περισσότερα θέλαν λύρα ή λαούτο; Τι ζητάγανε περισσότερο;
- Z.M. Λύρα.
- Ερ. Εσείς κύριε Γιάννη έχετε μαθητές ή είχατε παλιότερα;
- Z.I. Όχι, όχι, δεν έχω. Στο χωριό είμαι εγώ, δεν έχω. Στο Ρέθυμνο είναι εκεί ορισμένοι που κάνουνε μαθήματα λαγούτου. Αλλά εγώ στο χωριό, ποτέ δεν ανακατεύτηκα με τέτοια.

- Ερ. Δεν είχατε ποτέ παιδιά να σας πούνε «κύριε Γιάννη, σας παρακαλώ, ελάτε, θέλω να μου δείξετε»;
- Z.I. Ε, σε κανά δυο έδειξα ας πούμε που θέλαν να μάθουνε και τα παρατήσανε εκεί ύστερα.
- Z.M. Τα περισσότερα από ενθουσιασμό θε να μάθουν και ζηλεύει ας πούμενε...
- Z.I. Θαρρούν πως σ' ένα μήνα θα παίζουνε κανονικά, ετσά.
- Z.M. Νομίζει ότι έπιασε το λαούτο, θα γίνει λαουτιέρης. Το κάθε όργανο θέλει δουλειά.
- Z.I. Ύστερα οι περισσότεροι θέλουν λύρα να μάθουνε. Δεν θέλουν λαούτο. Οι περισσότεροι λύρα, γιατί είναι...
- Z.M. Η λύρα είναι πιο ξεκούραστη.
- Z.I. Είναι κουραστικό το λαγούτο πολύ και ύστερα το παίρνουν και αλλιώς σου λέει η λύρα είναι πρώτο όργανο. Ότι θέλει κάνει. Ότι θέλει παίζει, ό,τι θέλει παίζει η λύρα, μα στραβά παίζει, μα ντρέτα εσύ είσαι υποχρεωμένος να ακολουθάς. Πρέπει να τότε βλέπεις πού θα πάει.
- Z.M. Και πολλοί λαουτιέρηδες έχουνε γίνει λυρατζήδες. Πολλοί λαουτιέρηδες.
- Ερ. Και ποιος είναι ο λόγος; Για να είναι πρώτα όργανα;
- Z.M. Ναι, αμέ.
- Z.I. Και πρώτο και ξεκούραστο.
- Z.M. Πιο ξεκούραστο.
- Ερ. Πρέπει να τραγουδάει ο λυράρης θεωρείτε;
- Z.I. Εννοείται.
- Z.M. Πρέπει.
- Z.M. Το όργανο που δεν τραγουδεί...
- Z.I. Ε, είναι και ορισμένοι που δεν τραγουδούνε.
- Z.M. Όπως ο Μαρκογιάννης ας πούμε δεν τραγουδεί αλλά είναι άλλο πράγμα.
- Z.I. Και ο Κλάδος που παίζει τη λύρα, δεν τραγουδεί. Και παίρνουν έναν λαουτιέρη και τραγουδεί.
- Z.M. Ίντα κάμει; Αφού δεν τραγουδεί;
- Z.I. Πολλοί, αλλά βάζει άλλους και τραγουδούνε, λαουτιέρηδες.
- Ερ. Δισκογραφικές δουλειές έχετε κάνει κύριε Μιχάλη;
- Z.M. Μόνο την κασέτα.

- Ερ. Η κασέτα αυτή τι ήτανε;
- Z.M. Ήτανε...
- Ερ. Πότε τη βγάλατε;
- Z.M. Το '75 τήνε βγάλαμε την κασέτα.
- Ερ. Με ποιον λαουτιέρη;
- Z.M. Με τον Μανιαδάκη και με τον αδερφό μου. Έναν Μανιαδάκη λαουτιέρη.
- Ερ. Από τότε δεν έχετε ξαναγράψει άλλο δίσκο.
- Z.M. Όχι.
- Ερ. Εσείς κύριε Γιάννη;
- Z.I. Όχι, δεν έχω γράψει. Μαζί γράψαμε κείνο να.
- Ερ. Δικά σας κομμάτια, ε;
- Z.I. Εκειά τα κομμάτια που παίζαμε, ας πούμενε, Τα άλλα είναι... Μουντάκης είναι.
- Ερ. Ποτέ της δεν γερνά η καρδιά, ε;
- Z.I. Ναι. Ναι. Τούτο να το κομμάτι είναι...
- Ερ. Είναι δύσκολο να φτιάξει κανείς ένα συρτό;
- Z.M. Κοίταξε να δεις, όπως να 'ναι εδώ ειδικά είναι πολύ δύσκολο γιατί εδώ έχουνε βγει πολλά, ας πούμενε, κομμάτια, ειδικά Μουντάκης, Σκορδαλός έχουνε βγάλει απάνω από... οι δυο τώρα θα 'χουνε βγάλει πάνω από εφτακόσια κομμάτια.
- Z.I. Μόνο αυτοί, κι οι άλλοι;
- Ερ. Τη δυσκολία τη βλέπετε ότι δεν πρέπει να μοιάζει με όλα αυτά τα κομμάτια;
- Z.M. Βέβαια. Όπου κι αν πάει η νότα σου θα αγγίξεις του Σκορδαλού ή στο Μουντάκη. Κατάλαβες; Είναι πολύ δύσκολο.
- Ερ. Πρώτα σκέφτεστε το στίχο και μετά τη μουσική; Πώς φτιάχνετε ένα συρτό;
- Z.M. Όχι, η μουσική πρέπει, η μουσική...
- Ερ. Πρώτα βγάζετε τη μουσική στο μυαλό και μετά τον στίχο;
- Z.M. Και μετά και το στίχο.

CD 2

- Ερ. Αυτό που λέγατε κύριε Μιχάλη ότι πρώτα βγάζετε τη μουσική;
- Z.M. Ε, ναι και μετά βγάζεις τον στίχο.
- Ερ. Και μετά είναι ο στίχος.
- Z.M. Ναι. Ψάχνεις να βρεις στίχο αφού να δένει με...
- Ερ. Όταν γράφετε τη μουσική στο συρτό πώς σκέφτεστε; Τι πρέπει να φτιάξετε; Δηλαδή για να το πω πιο απλά. Θα φτιάξετε δύο μουσικές ας πούμε ενότητες; Δύο τρεις σε ένα συρτό δικό σας;
- Z.M. Πολλά πρέπει να βάλεις ας πούμε για να βγάλεις τη μουσική και να... δηλαδή για να βγάλεις ένα συρτό βέβαια χρειάζεται πολύ, πολύ δουλειά.
- Ερ. Έχετε κάποιο καλούπι που το κάνετε δηλαδή;
- Z.M. Άκουσε να δεις, αυτά είναι απρόβλεπτα. Σου έρχονται στο... καμιά φορά παίζεις τη λύρα, ας πούμε, κι εκεί που παίζεις τη λύρα μπορεί να σου μπερδέξει το κομμάτι που θα βγάλεις.
- Ερ. Δηλαδή να σου κάνει κάτι και να πεις «α, από εδώ βγαίνει κάτι» ;
- Z.M. Ναι, ναι.
- Z.I. Να πατήσει το δαχτύλι σου κάπου αλλού. Κι από εκεί ξεκινάνε όλα. Ύστερα το ψάχνεις βέβαια, πρέπει να ασχοληθείς.
- Z.M. Ναι, καμιά φορά ας πούμε παίζεις ας πούμε τη λύρα, κι είσαι αφοσιωμένος στη λύρα και σαν να 'σαι σ' ένα άλλο κόσμο. Τότες, ας πούμε, μπερδεύουνε πολλά πράγματα στα χέρια σου.
- Ερ. Πώς το λέτε; Μπερδεύουνε στα χέρια σου πολλά πράγματα;
- (Γελάνε)
- Βγάζεις πράγματα, έτσι;
- Z.M. Ναι, ναι. Νότες, ας πούμε, ναι.
- Ερ. Δε μου λέτε, το Ρέθυμνο γιατί έχει βγάλει τόσους πολλούς καλούς λυράρηδες; Και τους δυο ρωτάω. Τι φταίει;
- Z.M. Φαίνεται πως το νερό τση βγάνει.
- (Γελάει)
- Ερ. Όλοι το νερό λένε.
- (Γελάει)
- Z.M. Είδες στο Σπήλι αφού 'ναι τα πολλά νερά, εβγάλανε τη Σκορδαλάρα.

- Z.I. Ε, κι άλλοι ήταν από εκεία. Πώς τον λέγανε τον άλλο;
- Z.M. Ο Καλογερίδης. Ωραίοι.
- Z.I. Κι άλλος ήταν. Ποιος άλλος ήταν απ' το Σπήλι;
- Z.M. Ο Άγιος Βασίλης έχει βγάλει καλούς λυρατζήδες.
- Z.I. Οι Μαρκογιάννηδες.
- Z.M. Ο Γεράσιμος ο Σταματογιαννάκης, τότε ξέρεις, έχει βγάλει και πολλούς δίσκους. Έχει βγάλει κι αυτός πολλούς δίσκους.
- Ερ. Το ότι βγήκανε έτσι πολλοί καλλιτέχνες επηρέασε και το ότι οι σκοποί οι περισσότεροι έχουν πάρει το όνομά τους; Δηλαδή λέμε «συρτά του Σκορδαλού», «συρτά του Ροδινού»;
- Z.I. Ναι, αλλά είναι συρτά δικά των όμως.
- Ερ. Ενώ, ας πούμε, στη Σητεία δεν έχουμε τόσα πολλά επώνυμα τραγούδια.
- Z.M. Στη Σητεία έχουνε, πάλι αυτοί έχουνε τσι κοντυλιές.
- Ερ. Έχουμε τοπικά. Λέει ας πούμε σητειακές κοντυλιές.
- Z.I. Σητειακές κοντυλιές, μπράβο.
- Ερ. Εδώ γιατί έχουμε αυτό;
- Z.M. Άκουσε να δεις, αυτοί είχανε τον Δερμιτζή, εκεί. Τον Καλογερίδη για καλούς ας πούμε μουζικάντηδες. Τον Αθήσυνό. Αυτοί, ο Καλογερίδης έπαιζε βιολί, δεν έπαιζε λύρα. Κι ο εκείνος σες ο Δερμιτζής κι αυτός έπαιζε βιολόλυρα.
- Ερ. Και λύρα και βιολί μας είχαν πει κάποιοι ότι έπαιζε.
- Z.M. Βιολόλυρα όμως έπαιζε. Δηλαδή λύρα σαν το βιολί.
- Ερ. Με τέσσερις χόρδες.
- Z.M. Και την έπαιζε όπως την λύρα.
- Ερ. Δεν έχουμε κάτι άλλο. Σας κουράσαμε.
- Z.M. Δεν πειράζει.
- Ερ. Σας ευχαριστούμε πάρα πολύ.
- Ερ. Ευχαριστούμε πάρα πολύ.
- Z.M. Κι εμείς ευχαριστούμε.
- Z.I. Κι εμείς ευχαριστούμε.
- Ερ. Από ανθρώπους σαν κι εσάς μαθαίνουμε πολλά εμείς οι νεότεροι.
- Ερ. Να είσαστε καλά.

Z.M. Κατά δύναμη. Κατά δύναμη. Ό,τι κατέχουμε και ό,τι θυμούμαστε.

Z.I. Ε, εντάξει... Ναι.